

ich zainteresowania tą problematyką. Ale, być może, odpowiedzialnością za to należy obarczać system obecnego kształcenia filozoficznego.

Filozofia przyrody jest uczonym nie mniej potrzebna niż filozofia nauki. Filozofia nauki dokonuje krytycznej refleksji nad metodami (lub ich rekonstrukcji, jak często mówią filozofowie nauki), bierze na warsztat naukę i sposób jej funkcjonowania, analizuje mechanizmy jej rozwoju. Nic dziwnego, że filozofowie nauki grawitują w stronę logiki jako narzędzia badawczego. Filozofa przyrody nauka interesuje „od wewnątrz”, zwłaszcza w dwu obszarach: tam, gdzie wyniki nauki domagają się interpretacji, a problemy interpretacyjne nie są oczywiste, oraz tam, gdzie metody empiryczne znajdują się u kresu swoich możliwości, a teoria otwiera różne perspektywy (typowymi przykładami są kwantowa kosmologia, ostateczna unifikacja fizyki). W tych obszarach teorie naukowe często same przeobrażają się w filozofię przyrody, a w każdym razie granica między nimi staje się płynna.

Tak rozumiana filozofia przyrody (choć może pod innymi nazwami) będzie istniała zawsze (pomimo zakazów rozmaitych filozoficznych minimalistów), bo naturalna ludzka ciekawość nie da się powstrzymać żadnymi odgórnymi zakazami.

Słowa kluczowe: filozofia przyrody, filozofia nauki, filozofujący uczeni.

Key words: philosophy of nature, philosophy of science, scientists-philosophers.

JÓZEF ŻYCIŃSKI

KOMU I PO CO JEST DZIŚ POTRZEBNA FILOZOFIA PRZYRODY?

Rozwój nauk przyrodniczych w ostatnim stuleciu radykalnie zmienił nasze wyobrażenia o Wszechświecie. Na początku XIX wieku nie wiadano jeszcze o ekspansji Wszechświata i silne były głosy za tym, by cały Wszechświat utożsamiać z naszą Galaktyką. Odkrycia, które dokonały się w kosmologii relatywistycznej, przyniosły cały szereg nowych problemów, ukazujących w odmiennej perspektywie klasyczne kwestie absolutnego początku Wszechświata, kreacji, teleologicznej struktury przyrody. Pojawiają się one w kontekście nowych propozycji interpretacyjnych dotyczących np. kreacji u Hawkinga, matematyczności przyrody, Feynmanowskiej interpreta-

---

Abp prof. dr hab. JÓZEF ŻYCIŃSKI – kierownik Katedry Relacji między Nauką a Wiarą na Wydziale Filozofii KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: atzycins@kuria.lublin.pl

cji równoważności całkowego i różniczkowego zapisu praw zachowania. Unikanie filozoficznej refleksji nad tymi zagadnieniami oznaczałoby ignorowanie ważnych aspektów rzeczywistości, które pomijają przyrodniczy jako tacy, z racji ograniczeń metodologicznych przyjętych w naukach szczegółowych.

Obok klasycznych kwestii natury przestrzeni i czasu, sporów wokół mechanicyzmu i holizmu, sygnalizowane kwestie należą do zagadnień pasjonujących szerokie grono osób o zainteresowaniach filozoficznych. Jeśli środowiskom tym nie dostarczy się wnikliwej refleksji rozwijanej w dyscyplinie o dokładnie określonym statusie metodologicznym i epistemologicznym, poprzestaną one na bezkrytycznej poetyce przyrody, w której antyintelektualizm Fritjofa Capry łączy się z pseudomistyką bliską New Age. Krytyczną alternatywę wobec tych ostatnich propozycji stanowi filozofia przyrody, w której otwarcie na wyniki nauk przyrodniczych, uprawiane w stylu Michała Hellera, łączy się z analityczną precyzją i metodologicznym krytycyzmem, w stylu Kazimierza Kłósaka czy Zygmunta Hajduka.

Jeśli zabrakłoby tego typu refleksji w polskim pejzażu intelektualnym, cenę stanowiłoby pogłębienie przepaści między kulturą przyrodniczą i humanistyczną. Filozofia przyrody podejmująca wielkie pytania filozofii w kontekście nowych odkryć nauki stwarza szansę dialogu kultur, który jest w stanie przezwyciężyć polaryzację intelektualną opisaną przez C. P. Snowa w jego *Two Cultures*.

Słowa kluczowe: filozofia przyrody, dialog kultur, kosmologia.

Key words: philosophy of nature, intercultural dialog, cosmology.